

Φ Ο Ρ Μ Ι Τ Ε

Εσωτερικού φρ. 5. Εξωτερικού φρ. χρ. 5.

Μετά δώδεκα μουσικών τευχών.

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΣ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΤΩΝ κ.κ. ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΚΥΡΙΑΖΗ, ΙΩΑΝΝΟΥ Θ. ΤΣΩΚΛΗ και ΠΑΝ. ΤΖΑΝΝΕΑ

«Άγε μοι, λίγεια φόρμιτζε»

... κελάδει Δάριον φιδάν» (Συνέσιος).

ΕΤΟΣ Α' — ΑΡΙΘΜΟΣ 9.

ΓΡΑΦΕΙΑ : 48—'Οδῶ Πραξιτέλους—48

ΑΘΗΝΑΙ, Τρίτη 1 Φεβρουαρίου 1902.

ΠΕΡΙ ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΑΥΤΗΣ

ὑπὸ

ΑΘΑΨΑΣΙΟΥ Σ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΟΥ

καθηγητοῦ τῆς Ἑλλ. φιλολογίας καὶ τῆς μουσικῆς.

«Αἰτία, ἧς ἕνεκα τὰ τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς ἄσματα ἐν τοῖς Ἱεροῖς Ναοῖς, ὡς προσημει, οὐκ ἐξαγγέλλονται».

(Συνέχεια ἰδὲ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 7 φύλλῳ).

Οὐ συχνῶ δὲ χρόνῳ ὕστερον κακῆ μοῖρα τὸ ἐπὶ χρησταῖς ἐλπίσι συστάν ἐκεῖνο Διδασκαλεῖον, οὗ ἡ λυσιτέλεια ἐν τῷ ἔθνει καταφανῆς τὸ ἦν, διελύθη, ὅτε δὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ τὸ ἄσυλον αὐτῆς ἀπολέσασα ἐπαύσατο διδασκομένη καὶ εἰς οἰκτράν, ὡς εἰκόσ, ἀφάνειαν περιέστη καὶ τὸ δὴ χεῖριστον, ὅτι ἐσωτερικῶν ἕνεκα ἀνωμαλιῶν τὸ ἔθνος πάντως τῶν ἐντυπώσεων τοῦ προτέρου βίου ἐπιλαθόμενον καὶ νέαν ὁδὸν αὐτοῦ ἐγκαινίσαν ὅπως τῆς πρώτης δυστυχῶς διαφορῶν ἄσυλον εὑρεῖν ἢ μουσικὴ οὐκ ἠδυνήθη, ἐνθα διδασκομένη, τῆς διαδόσεως αὐτῆς τυχεῖν. Οὐ τ' αὐτὸ δὲ συνέβαινεν εὐτυχῶς καὶ τῷ ὑποδούλῳ ἔθνει· διότι παρ' ἐκείνῳ ἄνδρες φιλόμουσοι καὶ φιλόθεσκοι πρὸς τῆ περι τῶν τῶν σχολείων σύστασιν καὶ διατήρησιν μερίμνη αὐτῶν καὶ περι τὴν μουσικὴν πολλὰ ἐμερίμνων καὶ ἐτύρβαζον ἠγούμενοι πρὸς τοῦτο καθῆκον ἔχειν. Ὅθεν εὐφροσύνως ἦκουέ τις, ὅτι εἰς τὴν δεῖνα πόλιν ἢ κωμόπολιν ὁ δεῖνα ἐξοχος μουσικοδιδάσκαλος διδάσκει, παρ' ᾧ παῖδες τε καὶ νέοι τῶν μάλιστα διακεκριμένων οἰκογενειῶν ἐμαθήτευον τὴν μουσικὴν φιλοτίμως σπουδάζοντες καὶ ἐν τοῖς Ἱεροῖς Ναοῖς ἀμιλλώμενοι πολλὰ τῶν αὐτῶν ἄσματων ἐξαγγέλλοντες αἰ μὲν, μάλιστα δ' ἐν ἡμέραις ἑορτῶν ἐπισήμων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς παιδευτηρίοις, ἐνθα πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐγκυκλίους μαθήμασι καὶ ἡ πατρώα μουσικὴ ἐδιδάσκετο παρ' ἀνδρῶν ἐξόχων λογιότητι τε καὶ μουσικῇ παιδεύσει, οὗς ἐν τοῖς μάλιστα ἐτίμων καὶ ἔσεβον καὶ φιλοτίμως καὶ ἀδρῶς ἤμειβον. Οὕτω δὲ, τὴν μουσικὴν πολλῶν θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς σπουδάζοντων, ὑπῆρχον, ὡς εἰκόσ, καὶ ἔσοχοι ἐν τοῖς Ἱεροῖς Ναοῖς μουσικοὶ ἐκτελεστοὶ πιστῶς καὶ εἰλικρινῶς τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἄσματα ἐξαγγέλοντες, φυλάττοντες τὸν τε τύπον τῶν ἄσματων ἀκραιφνῆ καὶ τὸν χαρακτήρα ἢ τὸ δὴ μουσικὸν λεγόμενον ὕφος ἀναλλοίωτον καὶ αἰεὶ ὅμοιον. Ταῦτα δὲ ἐν τῇ δούλῃ Ἑλλάδι καὶ ἐν καιροῖς μάλιστα χαλεποῖς ἐξετελοῦντο καὶ ἔτι ἐκτελοῦνται· διότι ἡ ἡμᾶς τοὺς ἐν τῇ ἐλευθερᾷ Ἑλλάδι καταλαβοῦσα περι τὴν τήρησιν τῶν πατρῶων κειμηλίων ὀλιγορία ἐκείνουσ

εὐτυχῶς ἔτι καταλαβεῖν οὐκ ἠδυνήθη, οὐδ' ὁ τὰ σπλάγγνα τοῦ ἐλευθεροῦ ἔθνους καταβιβρώσκων λάθρα εἰς αὐτὸ εἰσελθὼν ξενισμός, παρ' ἐκεῖνοις θέσειν εὑρεν, ἀλλ' αἰεὶ ἢ κυριωτάτη αὐτῶν μερίμνη τὸ σχολεῖόν ἐστι καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἐνθα καὶ ἡ μουσικὴ. Ἐκεῖνα δὲ τῶν ἐν τῇ δούλῃ Ἑλλάδι πόλεων, ἐν ἧ ἀρχῆθεν ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ ἄσυλον εὑρεν, ἢ περιφλημένη ἐστὶ Κωνσταντινούπολις, ἐνθα τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὁ τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κολλοσός καὶ τὸ ἄσειστον αὐτῆς ἔρεισμα, καίπερ ὑπὸ μυρίων ἀναγκῶν περιστοιχούμενον καὶ ἀείποτε ἐν θρησκευτικῷ καὶ πολιτικῷ σάλῳ διατελοῦν, τὸ μὲν διὰ τὴν κακῆ μοῖρα κρατοῦσαν ἀρχήν, ἧτις ξένη οὐσα πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ Ἰησοῦ θρησκείαν οὐδὲν αὐτῆς ἐξ ὀμαλῶς λειτουργεῖν, τὸ δὲ διὰ τὴν ἐκ τοῦ Βορᾶ βραδίουργίαν, ἧς ἕνεκα πᾶν τὸ Ἑλληνικόν, ὡς εἴπειν, ἐν διηνεκεῖ διωγμῷ διατελεῖ, οὐδὲν ἦτρον πρὸς τῆ περι τὰ καθόλου ἐκκλησιαστικὰ μερίμνη αὐτοῦ οὐδαμῶς ἐπαύσατο καὶ περι τὴν Ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ἐν διηνεκεῖ μερίμνη ἀείποτε διατελοῦν· διότι ὁ τε ἐπὶ χρησταῖς ἐλπίσι τοὺς οἰκᾶς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἰθύνων Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης καὶ οἱ πρὸ Αὐτοῦ, ἄνδρες εὐσεβεῖς ὄντες καὶ τῶν θρησκευτικῶν πραγμάτων ἀπριξέχομενοι, καὶ μουσικῶν σχολῶν πρὸς διδασκαλίαν ἐν αὐταῖς τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ μουσικῶν συλλόγων συστάσεως αἰτίοι γεγονᾶσι, τὴν ἔρευναν καὶ θεωρητικὴν ἀνάπτυξιν πολλῶν μουσικῶν ἀντικειμένων συναποῦντων τῇ ἐκδόσει περιοδικῶν καὶ ἄλλων μουσικῶν περιοδικῶν. Τοῦτων δ' ἀπάντων ἕνεκα καὶ μουσικοί, ὡς εἰκόσ, ἀναδείκνυνται περι τὴν καθόλου μουσικὴν φιλολογίαν ἀπείως μεμροφώμενοι καὶ περι τὴν ἐν τοῖς Ἱεροῖς Ναοῖς μουσικὴν ἐξαγγελίαν πιστῶς καὶ εἰλικρινῶς τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἄσματα ἐξαγγέλλοντες ὑπὸ τύπον καὶ χαρακτήρα, τὸ δὲ, ὡς εἴρηται, λεγόμενον ὕφος, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν καὶ αἰεὶ ἀναλλοίωτον, τὸ μὲν διὰ τὴν μουσικὴν αὐτῶν γνῶσιν, τὸ δὲ καὶ διὰ τὸ ἀπὸ διφθέρας ψάλλειν ἐντολῆ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Ἔστι δὲ τοῦτο μεγίστη ἀρετὴ· διότι τὰ τε ἄσματα οὕτως ἀλώβητα παραμένουσι καὶ ἡ τῶν ἀκροατῶν ἀκοή αὐτοῖς ἐξοικειοῦται καὶ δὴ ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὴν ἱερὰν λειτουργίαν οὕτω διατελοῦσι. Τοῦτο δὲ οὐ μόνον ταῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ καὶ ταῖς τῶν ἄλλων πόλεων Ἐκκλησίαις, ταῖς ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον διατελοῦσαις, συμβαίνει, ὅπερ τὴν τε τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν τῶν ὁμογενῶν ἡμῶν μερίμνην περι τὴν τῶν πατρῶων κειμηλίων τήρησιν μαρτυρεῖ. Καὶ ταῦτα μὲν παρὰ τῇ δούλῃ Ἑλλάδι.

Ἐπαναγόντες δὲ τὸν λόγον ἔθεν ἐξετρά-

πημεν ψυχικῶς ἀλγοῦντες λέγομεν, ὅτι τὸ ἐλεύθερον ἑλληνικὸν ἔθνος, εἰ καὶ τὰ γνωρίσματα αὐτοῦ κατὰ καθῆκον ὅπως ἰδιαιτέρως μερίμνης ὄφειλεν ἀξιώσαι, οὐδὲν ἦτρον παραδόξως καὶ ἀσυγγνώστως πᾶν ὁδὸν πάντως ἀλλοίαν ἐκείνης, ἣν ὄφειλε τηρεῖν, ἔταμεν, ὡς ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἐφθήμεν εἰπόντες, ὀθνεῖαν ὅπως καὶ εἰς τὴν τῶν ἐθνικῶν γνωρισμάτων τήρησιν ἡμῖς συμβαλλομένην. (Ἔπεται συνέχεια).

Θεομύατα παρακαλοῦνται οἱ ἀξιότιμοι κ. κ. Συνδρομηταὶ τῆς «Φόρμιτζος», ὅπως εὐαρεστούμενοι ἀποσιτίλων ἡμῖν τὴν εὐτελεῖ πλὴν λίαν πολυτιμωτάτην διὰ τὴν τακτικὴν ἐκδοσὴν τῆς ἐφημερίδος μας συνδρομῆν των.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΡΥΘΜΙΚΟΤ ΓΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥΜΕΝΟΥ ΕΠΙΤΡΙΤΟΥ ἢ ΕΠΤΑΣΗΜΟΥ, ὠριζόμενον δ' ἐν τῇ δημῳδαί Ἑλληνικῇ Μουσικῇ.

Ὁ ἁρμονικὸς Ἀριστείδης λόγον παιδόμενος περι τῶν ρυθμικῶν γενῶν λέγει καὶ τάδε· «Προστιθέασι δὲ τινες καὶ τὸ ἐπίτριτον καὶ μετ' ὀλίγον «Ἀρσεται μὲν τὸ ἐπίτριτον ἀπὸ ἐπτασήμου, γίνεται δὲ ἕως τεσσαρεσκαίδεκάσημου» σπάνιος δ' ἡ χρῆσις αὐτοῦ» (σελ. 23).

Ἐπίτριτος δὲ λέγεται ὡς ἔχων τινὰ ἀναλογίαν ἀριθμοῦ. Ἐπίτριτος δ' ἀριθμὸς λέγεται ὁ ἔχων ἐν ἐαυτῷ ἀριθμὸν τινὰ καὶ τὸ τρίτον αὐτοῦ, οἷον ὁ 4 ἔχει ἐν ἐαυτῷ τὸν ἀριθμὸν 3 καὶ τὸ τρίτον αὐτοῦ τὸ 1 ὥστε 4=3+1.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δογματικοῖς τοῦ μέτρου τούτου χρῆσις ἐγίνετο συνήθως ἐν τοῖς ὑπορχήμασιν· ἦτοι ἐν τοῖς χορικοῖς ἐκείνις ἄσμασιν· ὧν ἡ ἐκτέλεσις ἐγίνετο μετ' ὀργήσεως· οἷον ἐστὶ καὶ τὸ ἐν Οἰδίποδι Τυράννῳ

Ἐπερ ἐγὼ μάντις εἰμι καὶ κατὰ γνώμην ἴδοις στίχ. 1086

οὗ τινος τῆς μετρικῆς κατασκευῆς οὔτε ὁ Bellerman ὁ μελοποιήσας τὴν τραγωδίαν ἠσθάνθη, οὔτε ὁ πρὸ ἔτους τονίσας ἡμέτερος κ. Ζαχαριάδης, ὁ τοὺς Τμήμους ὡς 4σήμους ὑπολαβὼν. Ἄλλ' οὔτε καὶ ὁ καίτης τῆς μελοποιίας ταύτης ὡς καὶ τῆς Ἰουγενεῖς κ.Γ. Μπαρτ ἐγνώρισέ ποτέ τι περι τοιοῦτων ρυθμικῶν φαινομένων.

Τὸ καὶ παρ' ἀρχαίοις σπάνιον ἐπίτριτον τοῦτο γένος συνέκειτο ἐκ ποδός, περικλείοντος τρεῖς μὲν χρόνους μακροῦς ἕνα δὲ βρα

χύν, οὐ τίνος ἢ διαφοράς θέσις ποιῶν τὰ τεσσαράκις διὰ τὴν εἶδη, ὡς ἐξῆς:

Εἰς δὲ τῶν ἐπτὰ χρόνων τοῦ ποδὸς 4 λαμβάνονται εἰς τὴν ἄρσιν καὶ τρεῖς εἰς τὴν θέσιν καὶ τὰνάπαλιν. Ἡρασιτ. 126.

Τὸ μᾶλλον δ' ἐν χρίσει εἶδος εἶναι τὸ δεύτερον.

Εἰς συνεχεῖς ῥυθμοποιῶν ἐν τῇ ποιήσει οὐδαμῶς ἢ ἐν χρίσει, ἀλλ' ἀείποτε συναντιμετρῶν μετὰ τροχιακῶν ἢ ἱαμβικῶν διποδιῶν ὡς τὸ τοῦ Οἰδ. Τ. χορικῶν, τὸ ἐν ἐπιμικτῷ χορικῶν ὄν.

Εἰ περ ε γω μαν τις ει μι
 κκι κκ πα γνω μαν ι δρις
 ου τον Ολυμ πον α πει ρων

Επίτριτοι

ὦ Κι θκι ρων οὐκ ἔσει τάν
 αὐ ρι ον παν σέ λη νον μή
 οὐ Σε τόν κκι πκ τρι ὦ ταν

Οἱ δι' που Λ
 Κκι τρο φον κκι μη τερ αὐ ζειν
 κκι χο ρεῦ ε σθικι προς η μων

Στίχ. 1086.

Ἄλλ' ἐν μεζῶνι συνεχεῖς καὶ ἀμικτῷ ῥυθμοποιῶν εὐρίσκειται πρὸς Ἀριστοφάνει ἐν Ἰππ. 291 ὡς ἐξῆς:

ὕ πο τε μοῦ μαι τὰς ὁ λούς μου.
 Βλέ ψον εἰς μ' α σκαρδά μιν κτος.
 ἐν ἄ γο ρῆ κκ γω τέ θραμ μαι.
 δι α φο ρή σωσ' εἴ τι γρῦ ζεις.
 κκ προ φο ρή σωσ' εἴ λα λή σεις.
 ὁ μο λο γῶ κλέ πτειν' οὐ δ' οὐ χί.
 Νῆ τόν Ἐρ μῆν τόν ἄ γο ραῖ ὀν.
 κκ πιος κῶ γε ἔλε πόν των.

Τοῦ ῥυθμοῦ τούτου οὐδαμῶς ἐποιήσαντο χορῆν οὔτε οἱ παλαιότεροι οὔτε οἱ νῦν εὐρωπαϊκοὶ μουσικοί, ἀγνώστου ὄντος αὐτοῦ. Τοῦτον δ' ἐν ἡμῖν σφύζοντο εθεώρησαν καὶ ἐτι θεωροῦσιν ὡς ἀτάξιαν καὶ ἀρρυθμίαν καὶ ἀμουσίαν οἱ ἐν Εὐρώπῃ τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν μόνον σπουδάζαντες καὶ μὴ τραφέντες ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἀρμονικῶν οὗς ἐτέκνωσεν ἡ πολιὰ καὶ περίεμος ἀρχαϊότης. Ἡμῶν δὲ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσγολομένους κατεριωνεύονται οἱ τῆς προγονικῆς σοφίας ἀγευστοὶ ὧν εἴς καὶ ἐν τοῖς Παναθηναϊκοῖς πολλὰ ἐφθέγγατο ἀγνοίας καὶ μετὰ μοθηρίας ῥήματα.

Ἄλλ' ὅμως ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ὁ ἔχων ἔμφρον τὴν αἴσθησιν τοῦ ῥυθμοῦ, ὁ καὶ νῦν ζῶν ἐν τῷ αὐτῷ τῶν παλαιῶν περιβάλλοντι, ὁ καὶ νῦν ἀβρῶς διὰ λεπτοτάτου αἰθέρος βαινῶν, καὶ ἐν τοῖς ζοφερωτάτοις ἐτι τοῦ ἔθνους χρόνους, διετήρησε καὶ εἰσαεὶ διατηρεῖ ἐξηκριτωμένους τοὺς ῥυθμικούς τοῦ γένους τούτου πόδας. Ἄλλὰ λέγων διατηρεῖ, ἐννοῶ ἐν τῷ μέλει καὶ οὐκ

ἐν τῇ ποιήσει διότι ἐν τῇ ποιήσει τῇ νῦν, τῇ διὰ τῶν τόνων, οὐδαμῶς διακρίνομεν μακρὰς καὶ βραχεῖας συλλαβὰς. Διότι αἱ νῦν ταναύμενοι συλλαβαὶ οὐδαμῶς ἀναλογαῖσι ταῖς ἀτόνοις ὡς 2: 1 ἤτοι (— — — — —), ἀλλὰ μόνον φθέγγονται ὁμοίως.

Καὶ φιλοῦς δὲ μόνον ἦτοί κατὰ προσφθίαν ἐξαγγελλόμενα τὰνωτέρω χορικά ὑπὸ γνώστου τῆς μουσικῆς χρονικῆς ἀξίας τῶν μακρῶν καὶ βραχειῶν συλλαβῶν, ἀποδιδοῦσι τι παγκάλως ἠδιστον ἄκουσμα. Ἄλλὰ τίς σήμερον τῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Γυμνασίου καθηγητῶν ἐπίσταται ταῦτα; ἄπερ οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ μουσικῆ; καὶ ποῦ τῆς Ἑλλάδος διδάσκειται σήμερον αὕτη; Διὸ καὶ εὐθύνας ὑπέχουσιν οἱ τῆς πατρίδος κυβερνήται μὴ καταστέλλοντες τὴν ἀμουσίαν

ταύτην, ἐν πᾶσι τοῖς Σχολαῖσι εἰσαγόντες τὴν θεῖαν τέχνην, δι' ἧς καὶ μόνον διδασκείται ὁ καλὸς κἀγαθὸς πολίτης τὸ χαίρειν ὀρθῶς, τοῦ ἀγριαίου τῆς ψυχῆς τῆ μελωδία ἀπελευθερωμένου, καὶ μνησόμεθα τοὺς Ἀρχάδας οἵτινες μέχρι τοῦ 30 ἔτους ἐπακιδεύοντο εἰς τὴν ᾠδὴν ὡς μνημονεῖ ὁ Πολύβιος.

Πόδες ἐπίτριτοι ἀγωγή λίαν γοργή χ ἦχος πλ. α' π

Αχ ει ναι αι αι καρ διαι αις ει νε κα αρ διαι αις ο που ου ου γε
 Αχ ει ναι αι αι καρ διαι αις ει νε κα αρ διαι αις ο που ου ου πο

λουν 9 α αχ ει ναι αι κκ αρ διαι αις ει νε κκ αρ
 νουν α αχ ει ναι αι κκ αρ διαι αις ει νε κκ αρ

διαι αις ο που ου ου γε λουν 9 ει ει ναι αι καρ διαι αις που
 διαι αις ο που ου ου πο νουν και αι κα α νε νο ο ος δεν

κλαι αι νε ε ε Σταυ ρου ου ου λα Σταυ ρου λα αη Μα
 λε νε νε ε ε Σταυ ρου ου ου λα Σταυ ρου λα αη Μα

ρα α θω νι ι τι ισ σα 9
 ρα α θω νι ι τι ιτ σα

Μα αν ρο φει δι με ε δαγ κω νει 9 και αι γω το ο κα
 μω νι μαι 9 κα α μω πως δεν τα α πει κα ζω κιο ο λο φα α
 αρ μα κω νο μαι 9

Ἄχ βλέπετε τὴ γῆ ὅπου πατεῖς πῶς εἶναι νοτισμένη εἶναι χυμένα δάκρυα ἀπὸ καρδιᾶ θλιμμένη.

Ἄλλ' ὁ ἐπίτριτος ἴσημος εἶναι ὁ αὐτὸς τῷ χορείῳ ἀλόγῳ, σὺν τῇ διαφορᾷ ὅτι ἐν τῇ ποιήσει ὁ μὲν ἴσημος σύγκειται οὐχὶ ἐξ ὀλιγωτέρων τῶν 4 συλλαβῶν ὧν αἱ 3 μακρὰ καὶ ἡ μία βραχεῖα (— — — — —), ὁ δὲ χορεῖος ἄλογος ἐκ 2 συλλαβῶν ὧν ἡ μία μακρὰ καὶ ἡ ἄλλη βραχεῖα σὺν τῷ ἡμίσει αὐτῆς (— — | 2), καὶ περὶ ὧν ἴδε Ἀριστοτ. σελ. 413 ἐκδ. Marqu.

Ὁ μακαρίτης Σεμιτέλος, θέλων νὰ κυρώσῃ διὰ παραδείγματος ἐκ τῆς δημόδους ἐθνικῆς μουσικῆς τὴν καὶ ἐν τῷ νῦν ὑπαρξίν τοῦ ῥυθμοῦ τούτου, μὴ γινώσκων μουσικὴν, προσέειπε ὡς παραδείγμα τὸ ἀκκι στα πέντε βιλαιέτια, οὗ τίνος ὁ μουσικός

ῥυθμὸς εἶναι χορικῶν (— — — — —) ὡς ἐξῆς:

π 9 και στα πεν τε
 ρα τε πτε τε

βι λα ε τια π 9
 μωρ' α δελ φια

Ἴνα λάβωμεν λοιπὸν σαφῆ γινώσιν τοῦ ἴσημου καὶ τοῦ ἀλόγου χορείου, ὀφειλομεν νὰ προσεξώμεν τὸν νοῦν εἰς τοὺς χορούς

τοὺς καλούμενους Καλαματιανούς. Ἐν ταῖς ὀρχήσῃσι δὲ ταῦταις καὶ μελοποιῖαις ἀνευρίσκει ἡ αὐτὴ ἑλληνικὴ ψυχὴ, ἡ καὶ αἰεὶ ποτὲ ποιῶσα καὶ ὀργουμένη, καὶ ἐν συνεχείῃ καὶ ἀδιαλείπτῳ παραδίδει ἐξκολουθοῦσα ἀναλλοιώτως νὰ ποιῇ καὶ νὰ ὀρχηθῆται καθ' ἕνα τρόπον διδάσκει ὁ παλαιὸς Ηρασιτῆς ὁ τοῦ Σοφοκλέους διδάσκαλος, ὁ λέγων ἐν τῷ σφύζοντι αὐτοῦ ὑπορχήματι, «Ἴδου ἄδεδ, ὁ κισσὸς χυτ' Ἄναξ, ἃ δεξιά, καὶ ποδὸς διακριτά». Ἦτοι ἰδοῦ, ὁ Βάκχε, ἡ ἐπέγερος τῆς δεξιᾶς, καὶ τὸ πῆδημα τοῦ ποδὸς (διακριτῶν—ἐκ τοῦ διακριτῶν). Ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν εἰμὴ ὁ ἐθνικός χορὸς, «ἡ τῶν Συρίων αἰτίριος ὀρχησις» (Βοιωτ. Ἐπιγραμ. ἐκδ. Boeckh), ἢ ἐξετέλουν οἱ τότε καὶ ἐξκολουθοῦμεν ἡμεῖς ἐκτελοῦντες, εἰς τοῦ νῦν ἄδοντες ἄμα καὶ ὀρχουμένοι· τῆ ροῦντες τὸ ὁμηρικὸν «ὀρχηθῆμεν ἀμύμων, γλυκερὰ δ' ᾠδῆ». Καὶ ὅπερ πειραθέντες ἡμεῖς νὰ ἐφαρμόσωμεν ἐν τῷ ὑπορχήματι τῆς Ἀντιγόνης κατὰ τὴν πρὸ 3 ἔτων διδασκαλίαν αὐτῆς, ἐδέχθημεν τὰ σφάλματα καὶ τοὺς γλευκασμούς τῶν ἀμαθῶν καὶ τῶν φθονερῶν οἱς τὸ θεῖον ἔστω ἴσον. Ἄλλ' ἡμεῖς, καὶ πάντες οἱ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος ἐμφορούμενοι, τῶν μὲν ὀπισθεν ἐπιλαθόμενοι, τοῖς δ' ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενοι, κατὰ τὸν Παῦλον, γορῶμεν εὐθὺ πρὸς τὰ ὑψηλὰ ἰδανικὰ τῆς βαθυδόξου φιλοσῆς ἡμῶν, ὑπέχοντες κατὰ τὸ δυνατόν ἄπλετον τῆς γνώσεως τὸ φῶς, καὶ μνησόμενοι τοῦ ὁμηρικοῦ:

«Βάλλ' οὕτως· αἶκιν φῶς Ἑλλησι γένηται».

Ἰω. Θ. Σακελλαριδῆς.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΡΥΘΜΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΝΤΟΣ ΕΝ Τῇ ἹΕΡᾷ ΜΟΥΣΙΚῃ.

Ὁ κ. Σακελλαριδῆς παρανοήσας τὰ ἐν τῇ φίλῃ Φόρμιγγι τῆς 15 Δεβρίου π, ἔ. ὕψ' ἡμῶν γεγραμμένα ὡς καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῶν, πρὸς δὲ μὴ ἀναμεινίας καὶ τὸ ὑπολειπόμενον μέρος τῆς διατριβῆς μου, τὸ κυρίως μέλλον νὰ ἀνατρέψῃ τὰς θεωρίας αὐτοῦ περὶ τοῦ τρίσημου ῥυθμοῦ ἐν τῇ Βυζαντινῇ Μουσικῇ, ἀντεπεξῆλθε καθ' ἡμῶν διὰ τῆς αὐτῆς Φόρμιγγος τῆς 1 Ἰανουαρίου πλήρης γολῆς, καταγνοῦς ἡμῖν καὶ νεανικῆν ἐπιπολιότητα, πεποιθὸς ἐσθαίως εἰς τὸ γῆρας αὐτοῦ.

Ἡμεῖς, ἵνα μὴ εἴπωμεν τὸ τοῦ Σολομώντος περὶ τοῦ γῆρατος, φρονούντες ὅτι ἐκὺπὸν μόνον ἀδικεῖ ὁ κ. Σακελλαριδῆς γράμενον ὡς ἔγραψε, χωροῦμεν ἐπὶ τὸ προκείμενον, τὴν ἀνατροπὴν τῆς θεωρίας αὐτοῦ, ὅτι δηλ. οἱ τρίσημοι πόδες ἀπεκλείσθησαν ἐκ τῆς ἱερᾶς ὑμνοδίας ὡς ἰατρικοί καὶ ἀσέμνοι καὶ ἀγενεῖς, καὶ ὡς τοιοῦτοι ἐν οὐδενὶ μέλει ἀπαντῶσιν ἐν συνεχείῃ ρυθμοποιῶν πλὴν μόνον ἐν τῷ τροπαίῳ τῆς θ' ᾠδῆς τῆς Ἰακπαντιῆς.—Καὶ ἵνα στηρίξῃ τὴν θεωρίαν του ταύτην ὁ κ. Σακελλαριδῆς, τὴν ἀνατρεπομένην ὑπὸ τῆς ὡς προείρηται ᾠδῆς, διαβάλλει τὴν τε ἀρχαιότητα καὶ τὴν γνησιότητα τοῦ Βυζαντινοῦ μέλους ταύτης λέγων «τίς οἶδε μὴ καὶ τὸ ἄσμα τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν μεταγενεστέρων τῶν μετὰ τοὺς Σταυροφόρους, ἄπερ οἱ Βυζαντινοὶ ἐκάλουον Δυτικὴ ἢ Φραγγικὴ.» Καὶ ἵνα στηρίξῃ τὴν

θεωρίαν του ταύτην ὁ κ. Σακελλαριδῆς διακηρύσσει ὅτι ἡ ὑμνογραφία τῶν Βυζαντινῶν δὲν εἶναι ποιησις δηλ. δὲν ἔχει ῥυθμὸν, καὶ τῆς λέξεως οὕτως οὐχὶ ἐμμέτρον ἀλλ' ἀπλῆς πεζολογίας, καὶ κινδυνεύουσα κατὰ τὸν κ. Σακελλαριδῆν νὰ μὴ ἔχωμεν ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἑλληνας ἐρρυθμον λόγον δηλ. ποιῆσιν, ἢς ὁ ῥυθμὸς στηρίζεται εἰς τὸν λογικὸν τόνον, ἐφ' οὗ καὶ Βυζαντινῆ ποιησις, παρανοεῖ τὸν Μάξιμον Ἡλωνοῦδην καὶ ἀποσκυβαλίζων Τιτᾶνας τῆς ἐπιστολῆς Pitra, Christ, Κρουμβάχερ, Σεμιτέλος καὶ ἄλλους!—Καὶ ἵνα στηρίξῃ τὴν θεωρίαν του ταύτην ὁ κ. Σακελλαριδῆς διαβάλλει τὸν Christ, ὅτι δῆθεν οὕτως σημειῶν τὰ διάφορα σχήματα τῶν ποδῶν τῆς τονικῆς τῶν Βυζαντινῶν ῥυθμοποιῖαις διὰ τῶν αὐτῶν σημείων τῆς προσφθιακῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀποπειρᾶται νὰ προσποιῆσθαι διάφορον μέγεθος εἰς τὴν τοιούτην συλλαβὴν καὶ μονόσημον εἰς τὴν ἄρσιν, ἐνῶ ὁ δυστυχὴς οὐδαμῶς τῆς σοφωτάτης αὐτοῦ συγγραφῆς λέγει τι τοιοῦτο, τοῦναντίον δὲ κάμνει ἐκείνου ὅπερ μακαρίτης Σεμιτέλος λέγει ἐν σελ. 122 τῆς Μετρικῆς του «μεταχειρίζομεθα χάριν εὐκολίας τοὺς τε τεχνικούς ἄρους καὶ τὰ μετρικὰ σχήματα τὰ οὐκ εἶναι τῆς παλαιᾶς προσφθιακῆς μετρικῆς καὶ ἐπὶ τῶν ἀναλόγων μέτρων τῆς νεωτέρας τονικῆς.» Καὶ λέγων ταῦτα σήμερον ὁ κ. Σακελλαριδῆς δὲν ἀναλογίζεται ὅτι ἀσυνειδήτως ἀναρεῖ ἄρδην ὅσα ἄλλοτε ἐν τῇ Μελοποιῖᾳ του τῶν χορῶν τῆς Ἀντιγόνης ἔχει γράψαι εὐστοχῶτατα περὶ ἡμετέρου καὶ εὐρύθμου μουσικῆς, καὶ ἐφ' ὧν κατ' ἐμὲ στηρίζεται ὅλη ἐκείνη ἢ Μελοποιῖα του!

Ἡμεῖς ἀποδεχόμεθα τοὺς τοῦ εἰρηολογικοῦ μέλους ἱεροῦ ὕμνου διακριτούς ὡς εὐστοχῶτα ἔχει διαίρεσις τούτους ὁ κ. Σακελλαριδῆς εἰς εὐρύθμους, δηλ. εἰς ὕμνους ὧν ὁ μουσικός ῥυθμὸς ἀκολουθεῖ τῷ μέτρῳ ὅπερ, τονικὸν ὄν, μεταβάλλει εἰς προσωδιακὸν, καὶ εἰς εὐμελεῖς, ὡς δηλ. ἡ μουσικὴ δὲν ἀκολουθεῖ τῷ μέτρῳ, περὶ ὧν οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἄδῃ ὁ λόγος.—Ἐκ τῶν εὐρύθμων τούτων ὕμνων ἀποσφύζουσι σχεδὸν ἀλώβητον τὸ εὐρύθμον ἢ θ' ᾠδῆ τῆς Ἰακπαντιῆς «θεοτόκε ἡ ἐλπίς...» καὶ τὰ ἐξαποστειλάρια «Τοῖς μαθηταῖς συνέλθωμεν...» καὶ Ἰγναθίους ἀκουσίθητες, καὶ τοῦτο καθ' ἡμᾶς διότι τὸ μέλος αὐτῶν, ἀπλοῦν καὶ ἡδὺ τῇ ἀκοῇ ὄν, διετηρεῖτο ἀκέραιον ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες δὲν ἐπέτρπον τοὺς ἱεροψάλτας νὰ ἀκολασταίνωσιν ἐπ' αὐτοῦ.—Οἱ λοιποὶ δὲ εὐρύθμοι ὕμνοι παρεδόθησαν ἡμῖν λεωδῆμένοι καὶ ἠκρωτηριασμένοι τὸν ῥυθμὸν, ποῦ μὲν ἀποσφύζοντες τὸ εὐρύθμον καὶ δὴ εἰς πλείονας πόδας, ποῦ δὲ ἀπολέκντος τοῦτο καὶ δὴ εἰς ὀλιγοτέρους πόδας.—Υπάρχουσι δὲ καὶ τινες, οἵτινες εἰς οὐδένα ῥυθμὸν συνεχεῖς δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν, οὗς ἐγὼ θεωρῶ βάνασον συγχόλλησιν ἀκόμῃων ὁρασματῶν ἐκ τοῦ στιχηρικοῦ μέλους, τοῦ σπονδιακοῦ, περὶ ὧν ἐπίσης οὐκ ἔστιν ἡμῖν ὁ λόγος, ἢ μόνον περὶ τῶν ἠκρωτηριασμένων.

Ἡ ἀκρωτηριασμένη αὕτη καθ' ἡμᾶς προήλθε 1) διότι καὶ ἀρχαιότερα καὶ ἡ νεώτερα παρασημαντικῆ τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς οὕτε εἰς καθέτω διακρίσεων γραμμῶν διαίρεται καὶ οὕτε ἔχει σημεῖόν τι δηλοῦν τὰς διαφόρους ἀγωγὰς καὶ σημασίας τῶν διαφόρων ῥυθμῶν κατὰ τὴν ἐξαγγελίαν τοῦ

μέλους; 2) διότι ἕκαστον σηματοδῶσαν τῆς ἀρχαιότερας παρασημαντικῆς περιεῖχεν ἐκὺπὸ μελωδίων πολλῶν χαρακτήρων, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἅπαντα ἢ μελωδία σχεδὸν ἀπὸ μνήμης ἐσφύζετο καὶ παρεδίδοτο τοῖς νεωτέροις, ἢ τις μνήμη διὰ μέσου τῶν αἰώνων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι διετήρησε τὰς τοιαύτας μελωδίας ἀλωθήτους καὶ 3) διότι οἱ ἱεροψάλται κατὰ τὴν ἐξαγγελίαν τοῦ μέλους, ὅπερ ἐν τῇ παρασημαντικῇ δὲν εἶναι διηρημένοι διὰ καθέτων γραμμῶν εἰς πόδας σημαίνοντας τὸν ῥυθμὸν, ὑψόντες καὶ καταβιβάζοντας περὶ πτέρων τὸ πέλμα τοῦ ποδὸς ἐφθειρον τὸν ῥυθμὸν ὃν ἠγγόνουν καὶ δὴ τὸν τρισήμον καὶ αὐτὸν τὸν τετρασήμον ἐκεῖ ὅπου ἡ τονιζομένη συλλαβὴ δὲν ἐπιπτεν ἐπὶ τῆς θέσεως, ἢ καὶ ὅπου ἀτῶν τις συλλαβὴ ἐπιπτεν ἐπὶ τῆς θέσεως, ὃν τὰ παραθεσθέντα θὰ ἀντιληφθῆ τις ἐν τῇ ἐν τῷ ἐπομένῳ σὺλλῳ παρατεθησομένη παρασημαντικῇ ἐν ἢ ἔχω ἀποκαταστήσει τὸν ῥυθμὸν.

Λοιπὸν ταῦτα ἀπὸ τοιοῦτον ἀρχὸν Ἰακπαντιῶν, καὶ δὴ ἀπορῶν πῶς τινες μὲν (οἱ πλείονες) πόδες τροχιακοῦ ἢ ἱαμβικοῦ ἢ μικτοῦ μέτρον ἔχουσιν τρισήμον ῥυθμὸν, πῶς δὲ τινες (οἱ ὀλιγωτέροι) δὲν ἔχουσιν, ἔγνων ὅτι, ἐάν ἐν ἐλαχίσταις χώραις, ὅπου ἡ ἀρρυθμία παρατηρεῖται, δι' ἐνὸς κλάσματος μῆκυνον τὸν ῥυθμὸν, ἢ δι' ἐνὸς γοργοῦ ἐλαττωσά τοῦτον, ἀνευρίσκω τὸ εὐρύθμον μέλος ἐν συνεχείῃ ρυθμῷ τρισήμῳ ἀπείστω, ἔχον πάντοτε ὑπ' ὕψαι μου τὸ μέτρον τοῦ στίχου πρὸς εὐρύθμου τῷ μουσικῷ ῥυθμῷ τοῦ μέτρον καὶ μὴ δίδων εἰς τὰς κραυγὰς τοῦ κ. Σακελλαριδίου προσοχὴν περὶ ἀγενεῖας τοῦ τρισήμου ῥυθμοῦ ἐν συνεχείῃ ρυθμοποιῖᾳ, ὡς ἐάν ὁ αὐτὸς τρίσημος ῥυθμὸς δὲν θὰ ἦτο ἀγενεῖς εἰς τὴν σποράδην γρηῃσιν, ἢ καὶ αὐτὸς οὕτως δὲν ἀρεῖται ἐν τῷ «Ὅτε κατῆλθε» καὶ ἄλλαχού.—Εἰς τοῦτο δὲ προέβην διότι τὸ αὐτὸ εἰποίησε, ὡς λέγει ὁ Christ ἐν σελ. LXXXI, καὶ ὁ Εὐστάθιος Θεοφανῆς μετενεγκῶν εἰς τὴν Εὐρωπαικὴν παρασημαντικὴν ὕμνων τινὰς Βυζαντινῶν καὶ αὐτὸς ὁ κ. Σακελλαριδῆς ποιεῖ διαίρων εἰς τετρασήμους πόδας τὴν παρασημαντικὴν, μάλιστα δὲ προέβην ἀφορῶν εἰς τὴν μεγάλην ὀρχήν τοῦ Ἀριστοτέλους λέγοντος ἐν Πολιτ. Α' 1. 3 «Εἰ δὴ τις ἐξ ἀρχῆς τὰ πρόκείμενα φύμενα βλέψειεν, ὡς περ ἐν τοῖς ἄλλοις, καὶ ἐν τούτοις κάλλιστ' ἂν οὕτω θεωρήσειεν.» Σημειωτέον δὲ ὅτι εἰς κῶλα μιστῶν μέτρον, δηλ. ὅπου ἀναμίνονται δακτύλιος μετὰ τροχιακῶν ἢ ἀνάπαιστοι μετὰ ἱαμβῶν, οἱ τρισύλλαβοι πόδες, ἔχουσι ἀναμφισβήτητον τρισήμον μέγεθος, ὅπερ κατ' ἐμὲ ἀποδεικνύει ὀρθὴν τὴν περὶ ἀλόγων δακτύλων καὶ ἀναπαιστων θεωρίαν τοῦ Ἀπελλίου, ὅστις τοὺς τοιοῦτους καλεῖ κικιλίους, καὶ ἢν θεωρίαν δυστυχῶς δὲν ἀποδέχεται ὁ μακαρίτης Σεμιτέλος ἐν ταῖς § 43, 56, 57 καὶ 225 τῆς Μετρικῆς αὐτοῦ.

Καὶ ἴσως μὲν νὰ ἀπατώμαι ἐν τῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον λύσει τοῦ ἐρεβώδους τοῦτου ζητήματος οὐχ ἦπτον δ' ὅμως εἶναι τοῦτο ὄντως στάδιον δόξης λαμπρῶν καὶ ἐπ' αὐτοῦ προκαλῶ τὴν προσοχὴν καὶ ἐρευνᾶν πάντων τῶν λογίων Βυζαντινῶν Μουσικῶν. Καὶ ὅσο εἶναι ἄξιος ἐπαίνων καὶ τιμῶν ὁ κ. Σακελλαριδῆς διὰ τὴν περὶ τα τοιαῦτα

Καὶ ἴσως μὲν νὰ ἀπατώμαι ἐν τῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον λύσει τοῦ ἐρεβώδους τοῦτου ζητήματος οὐχ ἦπτον δ' ὅμως εἶναι τοῦτο ὄντως στάδιον δόξης λαμπρῶν καὶ ἐπ' αὐτοῦ προκαλῶ τὴν προσοχὴν καὶ ἐρευνᾶν πάντων τῶν λογίων Βυζαντινῶν Μουσικῶν. Καὶ ὅσο εἶναι ἄξιος ἐπαίνων καὶ τιμῶν ὁ κ. Σακελλαριδῆς διὰ τὴν περὶ τα τοιαῦτα

Καὶ ἴσως μὲν νὰ ἀπατώμαι ἐν τῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον λύσει τοῦ ἐρεβώδους τοῦτου ζητήματος οὐχ ἦπτον δ' ὅμως εἶναι τοῦτο ὄντως στάδιον δόξης λαμπρῶν καὶ ἐπ' αὐτοῦ προκαλῶ τὴν προσοχὴν καὶ ἐρευνᾶν πάντων τῶν λογίων Βυζαντινῶν Μουσικῶν. Καὶ ὅσο εἶναι ἄξιος ἐπαίνων καὶ τιμῶν ὁ κ. Σακελλαριδῆς διὰ τὴν περὶ τα τοιαῦτα

ὄντως μετὰ πολλῶν ἐπιτυχιῶν σπουδῆν του, τοσοῦτω κατ' ἐμὲ δὲν πρέπει νὰ δυσχεραίνῃ διὰ τὴν ἐπὶ τῶν τοιούτων συζήτησιν καὶ τὴν ὑπὸ ἄλλων ἀπόφασιν γνώμην τυχόν ἐναντίας τῆ ἑαυτοῦ, διότι καὶ τὰ πράγματα εἶναι σκοτεινὰ καὶ δὲν πιστεύω νὰ φρονῇ περὶ ἑαυτοῦ ὅτι εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ μυχκοῦ του Σεμιτέλου ἀναμενόμενος ἐν τῇ Μετρικῇ του δευτέρου Ἀριστόξενος τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν πρέπει νὰ φρονῇ ὅτι πᾶν τὸ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενον ὀφείλομεν νὰ τὸ ἀπεδεχώμεθα ἀσυζητητῆ, ἀναφωνοῦντες τὸ περιλάλητον «αὐτὸς ἔφα».— Ἀναμένω δὲ διὰ τοῦτο μετὰ πολλῆς τῆς ἀδημονίας τὴν ἐκδοσιν τῆς προαγγελθείσης ἱερᾶς ὑμνωδίας του, ἵνα κατὰ πλάτος ἴδω τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου θεωρίας του.

(Ἀκολουθεῖ)

Η ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΜΟΥ

Τὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἱάμβου τοῖς πᾶσι, κ. Σακελλαρίδῃ, εἶναι γνωστὰ, γλαυκὰ δ' εἰς Ἀθήνας ἐκόμισας διὰ τῆς διορθώσεως Σακ' ἄλλ' ἀπόκρινάι μοι παρακαλῶ: Ἄφου οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες δι' οἰονδήποτε λόγον προσέλαβον τὸν ἱάμβον, οὗ εἶχον συνείδησιν εἰς τὸ σεμνύτατον δρᾶμα, μὴ ἐμποδισθέντες ὑπὸ τῆς καθ' ἑμᾶς ἀγενειᾶς του, ἀφου προσέλαβον αὐτὸν καὶ ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς καὶ ἄλλοι πατέρες ἐν τῇ ἱερᾷ αὐτῶν ποιήσει, διατί νὰ ἀποσκορακίσῃ τοῦτον ἡ ἱερὰ ὑμνωδία δι' ἀγενεῖαν, ἥς συνείδησιν δὲν ἔχει;

Τὸ «Χριστὸς ἀνέστη» ἐν συνειδήσει ὠνόμασα ἐφύμιον ἀπιδῶν, ὡς μὴ εὐρίσκων καταλληλότερον ὄρον, εἰς τὴν οὐσίαν, ἣν θὰ εὐρητε ἀναγινώσκοντες τὴν 286 § τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Σωτηριάδου μεταφραζομένου συγγραμματος τοῦ Κρουμβάχερ, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν τύπον, ὡς ὑμεῖς, κ. Σακελλαρίδῃ, καὶ θὰ ἐπιμένωμεν, ἐφ' ὅσον ὑμεῖς δὲν θὰ μας δώσητε ἄλλον.

I. A. Γιαννοῦτσος

A. Φ. Σχολόχης

ΕΚ ΜΙΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

Ὁ ἐν Μουεζᾷ τοῦ Αἰγίου ἀξιότιμος κ. Δημήτριος Περιστέρης, ἰατρός καὶ ἐνθερμος λάτρης τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν μουσικῆς, καταγινόμενος ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἐν ὥρᾳ σχολῆς εἰς τὴν περισυλλογὴν διαφόρων ἀσμάτων, ἅτινά ποτε προσέθετο καὶ νὰ ἐκδώσῃ, ἀπέστειλεν ἡμῖν ἐνθερμον συγχαρητήριον ἐπιστολὴν διὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς «Φόρμιγγος», δι' ἣς, ὡς γράφει οὗτος, λαμβάνει ζωὴν τὸ Ἕλληνικὸν μουσικὸν φρόνημα, καθότι ἐκ τῆς ἀσυγγνώστου ὀλιγορίας τῶν ἐκάστοτε ἀρμόδιων κινδυνεύει ν' ἀπολεσθῇ ἐν τῶν πολυτιμοτάτων κειμηλίων τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου καὶ τῶν ἀλαθῆτων τεκμηρίων τῆς ἐπ' ἐκείνων εἰλικρινούς καταγωγῆς. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀποσπῶμεν τὰ ἐξῆς ἀξία δημοσιεύσεως.

«Καὶ δὲν νὰ βαίνομεν παραλλήλως ἐξετάζοντες καὶ ἐξακριβοῦντες τὰ θέματα οὐ μόνον τῆς ἐσωτερικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς ἐξωτερικῆς μουσικῆς. Διότι τίς τὴν δημόδη ἡμῶν γλώσσαν ἐπισταμένους ἐξετάζον δὲν παρατηρεῖ ἀναμφιβέλτως τὸν πλοῦτον, δὲν ἀποθαρμάζει τὰς ἀρετὰς καὶ δὲν διορᾷ τὴν πρὸς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς συγγένειαν, μάλιστα δ' ἐν ποιήσει, ἥς τὰ μέτρα καὶ τὸ ἀνεῖμα ἐνιαχοῦ οὐ διάφορα; Ἀνατίροητον δ' ὅτι ὁ παραλληλισμὸς ἀμφοτέρων οὐκ ὀλίγον ἐπέγχεος φῶς ποδὸς πλείστα σκοτεινὰ ζητήματα. Ἀλλ' ἄρα γε, εἰν καὶ ἐπὶ τῆς δημόδους μελωδίας ἐροῖταιτο βλέμμα ἐταστικόν, παραβολὴ δὲ τις καὶ σύγκρισις πρὸς ἀρχαία μελωδήματα ἐν διαφόροις χειρογράφοις ἀναδιφωμένοις ἐγένετο, δὲν ἤθελεν εὐκρινεθῆ ἐν τῶν μεγίστων ζητημάτων, ὅπερ ἀπὸ πολλοῦ ἀπασχολεῖ πᾶσαν τὴν Ἑδρώτην; Πρὸς τί ἄρα γε ἔθνος κληρονομήσαν τοσαῦτα ἤθη καὶ

ἔθιμα, αὐτὴν ἐπὶ τέλους τὴν γλώσσαν, νὰ μὴ κληρονομήσῃ καὶ τὴν μουσικῆς, ἰδίως ἀπόκεντροὶ τινες χῶροι καὶ ὄρειαι, ἐνθα ἡ ὄλιος ἀπέδρα ὁ ξενισμὸς ἢ ἦτιον ἐπ' αὐτῶν ἐπέδρασε; Τὴν ἄρα γε εἶναι τὰ δημόδη ἡμῶν ἴσματα ἢ ἀνάλογα πρὸς τὰ ἀθάνατα τοῦ Ὀμήρου ἔπη, ἅπερ κατὰ τὰς περιστάσεις φοροῦντες ἐμελλοῦν οἱ περικλειεῖς ἐκεῖνοι ἀοῖδοι Φῆμιος, Δημόδοκος καὶ λοιπαί;

Ἄλλ' ἐπέρωτο, ἵνα τὴν λίγειαν καὶ περικαλλέα ἐκείνην φόρμιγγα διαδεθῆ ταῦν ὁ ἄσκανλος ἢ καὶ ἡ ἀπλή λύρα, τὸν δὲ θεῖον καὶ ἐρηρῶν αὐδὸν ὁ ἀντὶς ἀσκαλῆς ἢ λυριστῆς, ὅστις περιφερόμενος ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἐπαυτῶν λυρίζει τὰ κλέα νεωτέρων ἡρώων... Ὡ καιροὶ! ὦ ἤθη!»

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΟΖΥΜΗΣ

(ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ)

Τὴν παρελθούσαν ἑβδομάδα ἀπεδήμησε πρὸς Κύριον εἰς τὸν διαπορευόμενον καὶ ἐναρτετικὸν ἱεραρχῶν τῆς Ἑλλάδος ὁ Σ. Ἀρχιεπίσκοπος Φθιώτιδος Κωνσταντῖνος.

Ὁ θάνατος τοῦ Σ. Φθιώτιδος ἐστέρησε τὴν ἐκκλησίαν ἱερόχρον ἐκ τῶν τὰ μάλα μεμορφωμένων, ὅστις, ἐν τῇ διακρονοσῇ αὐτὸν ἀφοσιώσει περὶ τὴν ἐκλήρωσιν τῶν καθηκόντων τοῦ ἡγίου αὐτοῦ ὑπουργήματος, εἰς δ' ἀπὸ τοῦ 1894 ἐκλήθη, πολλαχῶς ἐμερίμησε καὶ εὐθαρσῶς ὑπεστήριξε πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ ἀφελθῇ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἔθνος.

Ὅχι μόνον δὲ ἡ Ἐκκλησία ἐστερήθη τοιούτου πολυτίμου ἱερόχρον, ἀλλὰ καὶ ἡ πάτριος ἡμῶν μουσική, ἣν ὁ ἀειμνήστος κρυολεκιτικὸς ἔλατρευνε, ἐστερήθη ἕνος τῶν τὰ μάλα ἐνθέρμων ὑποστηρικτῶν αὐτῆς.

Δι' οὗ καὶ ἡ «Φόρμιγγ» βασιλευσάσα ἐπὶ τῇ προῶφ ἀπολεία τοιούτου ἀνεκτιμήτου ὑποστηρικτοῦ τῆς πατρίδος ἡμῶν μουσικῆς σαφῆς δάκρυ θλίψεως ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου Φθιώτιδος Κωνσταντίνου, οὗ ἡ μνήμη ἐστὶ ἡμῶν ἀγήρως.

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ὁ ἔσχατος Γάλλος μουσικὸς Doucoudray ὅστις εἰδικῶς ἐνεκρυψεν εἰς τὰς δημοδῆς μελωδίας διαφόρων λαῶν καὶ εἰδικότερον τοῦ ἑλληνικοῦ, ἐποίησατο κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα σοβαροτάτην διαλέξιν ἐπὶ τῶν ποιητικῶν ἔθιμων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἐν τῷ κομψῷ θεατρικῷ τῆς ὁδοῦ Ἀγίου Λαζάρου τῶν Παρισίων παρα τὴν λαυρεντιανὴν Παναγίαν καὶ Μποδιερά.

Εἰς τὴν διάλεξιν ταύτην παρενετέθησαν δημοδῆς μελωδία ἐκ τῆς Συλλογῆς τοῦ κ. Doucoudray ψαλλεῖσαι ἑλλησιστὶ ὑπὸ τῆς λιγυμόλου δεσποινίδος de Saint-André ἑλληνίδος τὴν καταγωγῆν.

Ὁ κ. Doucoudray ἐν τῇ διαλέξει του ἐξήρε τὴν ποιητικὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ φύσιν τὴν φιλοξενίαν καὶ ἀφιλοκεδίαν αὐτοῦ, περιγράφας διὰ ζωηρῶν χρωμάτων τὸν βίον καὶ τὰ ἔθιμα τῶν νεωτέρων ἑλλήνων.

Ἡ λίαν ἐπαγωγὸς αὕτη διάλεξις τοῦ κ. Doucoudray ἐποικίλλετο καὶ διὰ παραδείγματων ἐκ τῆς λαϊκῆς ποιήσεως. Καὶ αὐτὸς μὲν ἀνεγίνωσκε τὴν μετάφρασιν ἀνέμελπε δὲ τὰ ἑλληνικὰ ποιωτότυπα ἢ δεσποινίδος de Saint-André συνοδείᾳ κλειδοκυμβάλου.

Αἱ ψαλλεῖσαι μελωδία εἰλημμένα ἀπασαι ἐκ τῆς δημοδῆς ἡμῶν μουσικῆς καταγοήτευσαν τὸ ἀκροατήριον, ὅπερ ἐνθουσιῶν ἐξεργάγη εἰς χειροκροτήματα καὶ ἐπευφημίας.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος ἐνταῦθα περὶ Doucoudray εὖλογον νομίζομεν νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα καὶ τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ τούτου ἀνδρός περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς. Λέγει οὗτος ὅτι «Ἡ νῦν ἐκκλησιαστικὴ τῶν Ἑλλήνων μουσικὴ εἰναί ἀναμνηρίστως ἀπόρροια τῆς τῶν ἀρχαίων μεθ' ὅσα καὶ ἂν ξενότροπα εἰς αὐτὴν παρεσέφεραν, καὶ ὅτι τὸ ἐν πολλαπλοῖς τρόποις τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς ἡδύμυλές καὶ ἰδιοφυῆς δὲν δύναται νὰ ἐκφρασθῇ ὑπὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, δὺο μόνον ἵχους ἐχούσης, ἧχον τὴν τῆς τρίτης μείζονος καὶ τὴν τρίτης ἐλάσσονος.»

Τὴν 17ην παρελθόντος ἐώρτασαν μεγαλοπρεπῶς οἱ ἐνταῦθα καὶ Πειραιεῖ Ἠπειρωτῆται τὴν ἐπέτειον τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων νεομάρτυρος Ἀγίου Γεωργίου ἐν τῷ ἐνταῦθα ναῷ τῆς Χρυσοσπηλαιώσεως,

ἀν' ἀφιλοκάλως διεκδύμησαν οἱ τὴν ἐπιτροπὴν διὰ τὴν ἐορτὴν ταύτην ἀποτελοῦντες Ἠπειρωτῆται κ.κ. Κωνσταντῖνος Ἀθανασίου καὶ Θεμιστοκλῆς Πάνου.

Κατὰ γενικὴν ἀπαίτησιν τῶν πανηγυρίζοντων Ἠπειρωτῶν ἡ ἀκολουθία τοῦ ἐσπερίου καὶ τῆς λειτουργίας ἐψάλη ὑπὸ τῶν τακτικῶν χορῶν τῆς Βυζαντιακῆς μουσικῆς τοῦ ἀνωτέρου ναοῦ ἐνισχυθέντων, κατὰ τὸ σύνθημα, καὶ ὑπὸ ἄλλων ἱεροψαλτῶν.

Ἡ τε ἐκλογή τῶν ἐκκλησιαστικῶν μουσικῶν μαθημάτων καὶ ἡ ἐκτέλεσις τούτων ὑπῆρξεν ἀκατὰ ἐπιτυχῆς, ἐνίσχυσε δὲ ἐπὶ πλέον τὴν πεποιθήσιν τῶν ἐκκλησιασθέντων, ὅτι τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς τὸ ὕψος καὶ τὸ κάλλος ποτὲ δὲν θὰ δυνατῆ ν' ἐπισκιάσῃ ἢ τετραφῶνος ἐκκλησιαστικῆς, ὅσον καὶ ἂν ἡ τελευταία αὕτη τυγχάνει ἀκόμη ὑποστηρίξεως ἐν τῇ ἐστία τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Τὴν ἐπομένην τῆς ἐορτῆς ταύτης ἦγε πανηγυρινὸν παρὰ τὸ θεῖον καὶ ἐπὶ βραχίονι μεμονωμένον ἐκτισμένον μικρὸς ναὸς τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου.

Ὁ ἐν τῷ ναῷ τούτῳ τακτικῶς ψάλλον ἑρασιτέγνης μουσικὸς κ. Κ. Τατρίδης ἐπέδειξεν κατὰ τὴν ὅλην διεξαγωγὴν τῆς ἀκολουθίας τῆς ἐορτῆς τοῦ τε ἐσπερίου καὶ τῆς λειτουργίας αὐτῆς εὐγέφυρον περὶ τὸ ἐκτελεῖν, ἱκανὴν νὰ κατατάξῃ τούτων μετὰ τῶν καλῶν καὶ πεπειραμένων μουσικῶν.

Διελθόντες τὴν παρελθούσαν Κυριακὴν τοῦ ἐνταῦθα Ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως (Πλάκας), ἐνθα γάμος ἐτελείετο, ἠκούσαμεν μετ' ἐκπλήξεως τὴν ἀκολουθίαν τῆς μυστηρίου τούτου ψαλλομένην ὑπὸ μὲν τοῦ δεξιῦ χοροῦ διὰ Βυζαντιακῆς μουσικῆς ὑπὸ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ διὰ τετραφώνου ἀτέχνως μάλιστα καὶ παραφῶνος.

Ἐπὶ τῷ κακοῦ καὶ ἀτέρω τούτῳ ἀκούσματος ὄχι μόνον κατηγανακτῆσαμεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τῶν λοιπῶν παρευθεντων τὴν ὥραν ἐκείνην τῆς τελετῆς τοῦ γάμου, ἀλλὰ καὶ ἐλεινολογήσαμεν μετὰ τούτων πούς ἐπιτροπεύοντας τὸν ἀνωτέρου Ναου διότι ἐπιτρέπονται νὰ ἀκούωνται ἐν τῷ κεντρικῷ τούτῳ Ναῷ τῆς Μεταμορφώσεως ἀσυμφωνία καὶ κακόζηλοι φωναὶ τρέπουσαι εἰς ἄτακτον τοὺς ἐκκλησιαζομένους.

Ἐάν οἱ κ. ἐπιτροποὶ τοῦ Ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως θέλουσι νὰ λειτουργήσωσιν οἱ μουσικοὶ χοροὶ τοῦ Ναοῦ τούτου διὰ Βυζαντιακῆς μουσικῆς ὀφείλουσι νὰ διατάξωσι τὸν ἀριστερὸν ἱεροψαλτὴν νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸν δεξιὸν ψάλλοντα διὰ Βυζαντιακῆς μουσικῆς, ἄλλως ἂς εἰσαγάγωσι χορὸν τετραφώνου, πλὴν ἄλλ' ὅμως καλῶς κατηρτισμένον καὶ μετὰ τέγνης ψάλλοντα, οὐχὶ ὅμως καὶ γελωτοδῶς ἀκούμενον.

Τὴν παρελθούσαν ἑβδομάδα ἐορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἐώρτασε δι' ἀρχιερατικῆς λειτουργίας ἐν τῷ ἐνταῦθα Ναῷ τῶν Ἀγίων Θεοδώρων ἡ ἁγία καὶ ὄλιος ἀθροῦς πρὸς πένταστις λειτουργοῦσα ἀδελφότης ἡ «Περιθαλψίς» ἥς ὁ σκοπὸς εἶναι κατ' ἐξοχὴν φιλανθρωπικός.

Κατὰ τὴν λειτουργίαν ταύτην, διεξαχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐπιτίμου προέδρου τῆς ἀνωτέρου ἀδελφότητος Σεβασμιωτάτου Ἐπισκόπου ποιῆν Κεφαλληνίας κ. Σπυριδῶνος, παρέστη βλόκληρον τὸ διοικητικὸν τῆς ἀδελφότητος ταύτης συμβούλιον, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἀξιότιμων κυριῶν Φ. Πρεσντέρη προέδρου, Δ. Ἀνδρεοπούλου ἀντιπροέδρου, Φ. Κορδοκούλη ταμίᾳ, Α. Λογωστατίδου γραμματέως, Ε. Δαμασκηνοῦ, Ε. Ἀνδροπούλου, Κ. Λουκάκου, Ε. Οικονομίδου, Ε. Ζήση καὶ Κατίνης Βασιλείου Πατρικίου συμβούλων καὶ τοῦ κ. Χαλαζάπου Κορδούνη ἐφόρου.

Τὴν ὅλην ἀκολουθίαν διεξαχθεῖσαν διὰ γνησίας Βυζαντιακῆς μουσικῆς κατεκύμησε σύντομον περὶ φιλανθρωπίας λογιεῖον τοῦ Σεβασμιωτάτου πο. Κεφαλληνίας κ. Σπυριδῶνος, ὅπερ ἐπὶ τοσοῦτον διήγησε τὰ φιλανθρωπικὰ αἰσθήματα τῶν ἐκκλησιασθέντων, ὥστε προθύμως οὕτω προσέφερον τὴν συνδρομὴν τῶν ὑπὲρ τῆς φιλανθρωπικῆς ταύτης ἀδελφότητος.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος ἐνταῦθα περὶ τῆς ἀδελφότητος ἡ «Περιθαλψίς» δὲν κρίνομεν ἄσκαπον ν' ἀναφέρωμεν ὅτι ἡ ἀδελφότης αὕτη, χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα τοῦ διοικητικοῦ ταύτης συμβουλίου καὶ τὰ φιλάνθρωπα αἰσθήματα ὅν ἐμφορεῖται τοῦτα, περιθάλλει σήμερον 18 οἰκογενεῖας παρέχουσα αὐταῖς τροφὴν, ἐνδυμασίαν καὶ κατοικίαν, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ οἰκοπέδον ἐνταῦθα κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ, ὅπως ἐπὶ τούτῳ οἰκοδομηθῇ βῆτονον ἢ βράδιον καὶ ἄστυλον εὐρύχωρον δ' ἂ τὸν σκοπὸν τῆς.